שם מושב סמל הקנאה המקנה °ויבא אותי אל חצר בית ה' הפנימית והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין המזבח כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה והמה *משתחוים קדמה לשמש" ממשמע שנאמר *"ופניהם קדמה" איני יודע שאחוריהם אל היכל ה' אלא מה ת"ל "אחוריהם אל היכל ה'" מלמד שהיו פורעין עצמן והיו מתריזין כלפי מטה, אמר לו הקב"ה למיכאל: מיכאל סרחה אומתך, אמר לפניו רבונו של עולם דיו לטובים שבהם, אמר לו אני שורף אותם ולטובים שבהם, מיד °ויאמר (*לאיש) לבוש הבדים ויאמר בוא אל בינות לגלגל אל תחת לכרוב ומלא חפניך גחלי אש מבינות לכרובים וזרוק על העיר ויבא לעיני", מיד °וישלח הכרוב את ידו מבינות לכרובים אל האש אשר בינות הכרובים וישא ויתן אל חפני לבוש הבדים ויקח ויצא" אמר רב חנא בר ביזנא אמר ר' שמעון חסידא אילמלא לא נצטננו גחלים מידו של *כרוב לידו של גבריאל לא נשתיירו משונאיהן של ישראל שריד ופליט וכתיב °והנה האיש לבוש הבדים אשר הקסת במתניו משיב דבר לאמר עשיתי כאשר צויתני" *)[א"ר יוחנן באותה שעה הוציאו לגבריאל מאחורי הפרגוד ומחיוהו שיתין פולסי דנורא, אמרו ליה אי לא עבדת לא עבדת, אי עבדת אמאי לא עבדת כדפקדוך ועוד דעבדת לית לך *אין משיבין על הקלקלה אייתוה לדוביאל שרא דפרסאי ואוקמיה בחריקיה ושמש עשרים ואחד יום היינו דכתיב °ושר מלכות פרס עומד לנגדי עשרים ואחד יום והנה מיכאל אחד השרים הראשונים בא לעזרני ואני נותרתי שם אצל מלכי פרס" יהבו ליה עשרין וחד מלכי ופרוותא דמשהיג, אמר כתיבו לי לישראל באברגא, כתבו ליה, כתיבו לי רבנן באברגא, כתבו ליה, בעידנא דבעו למיחתם עמד גבריאל מאחורי הפרגוד ואמר °שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שנא" מאי "כן יתן לידידו שנא" א"ר יצחק אלו נשותיהן של תלמידי חכמים שמנדדות שינה בעולם הזה וזוכות לעולם הבא, ולא השגיחו עליו, אמר לפניו: רבש"ע אם יהיו כל חכמי אוה"ע בכף מאזנים ודניאל איש המודות בכף שניה לא נמצא מכריע את כולם. אמר הקב"ה מי הוא זה שמלמד זכות על בני, אמרו לפניו: רבש"ע, גבריאל, אמר להם: יבא שנאמר °ואני באתי בדבריך" אמר להו ליעול, אעיילוהו, אתא אשכחיה לדוביאל דנקט ליה לאיגרתיה בידיה בעא למרמא מיניה, בלעה: איכא דאמרי מיכתב הוה כתיבא מיחתם לא הוי חתמא איכא דאמרי אף מיחתם נמי הוה חתמא, כדבלעיה מחיק לה מיניה, היינו דבמלכותא דפרס איכא דיהיב כרגא ואיכא דלא יהיב כרגא °ואני יוצא והנה שר יון בא" עוי עוי וליכא דאשגח ביה] ואי בעית אימא רחיצה דאיקרי ענוי מנא לן מהבא דכתיב °ולאביתר הכהן אמר המלך ענתות לך על שדך כי איש מות אתה וביום הזה לא אמיתך כי נשאת [את] ארון *ה' לפני דוד אבי וכי התענית בכל אשר התענה אבי" וכתיב ביה בדוד °כי אמרו העם רעב ועיף וצמא במדבר" רעב מלחם, וצמא ממים, עיף, ממאי, לאו מרחיצה, ודילמא מנעילת הסנדל? אלא אמר ר' יצחק מהבא °מים קרים על נפש עיפה" ודילמא משתיה? מי כתיב "בנפש עיפה", "על נפש עיפה" כתיב ונעילת הסנדל מנא לן דכתיב °ודוד עולה במעלה הזיתים עולה ובוכה וראש לו חפוי (*והולך) יחף" יחף ממאי לאו מנעילת הסנדל, ודילמא (א) ממרטקא מסוסיא אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהבא °לך ופתחת השק מעל מתניך ונעלך תחלוץ מעל רגליך" וכתיב °ויעש כן הלוך ערום ויחף" יחף ממאי לאו מנעילת הסנדל, ואימא במנעלים המטולאים דאי לא תימא הכי "ערום" ערום ממש אלא *בבגדים בלויים הכא נמי במנעלים המטולאים. אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהבא °מנעי רגלך מיחף וגרונך מצמאה": מנעי עצמך מן החטא כדי שלא יבא רגלך לידי יחוף מנעי לשונך מדברים בטלים כדי שלא יבא גרונך לידי צמאה. תשמיש המטה דאיקרי ענוי מנא לן דכתיב °אם תענה את בנותי ואם תקח נשים"

לבוש הבדים · הוא גבריאל בספר דניאל: [פולסא דנורא · מקלות של אור: אי לא עבדת · כלל: לא עבדת · והיינו מצדיקים אותך לומר דוחה הוא את הדבר אולי ישוב הקב"ה מחרונו ויתרצה להם: כדפקדוך · שהיה אתה נוטל הגחלים מבינות לכרובים ואתה אמרת אל הכרוב לתתם לך: בחריקיה · חורה אור במקומו: עומד לנגדי · גבריאל אמר כן לדניאל: ופרוותא דמשמהיג · נמל שקורין פורט: דמשמהיג · דבר מלכות בלשון פרסי לפי שהוא מעלה שם מרגליות כדאמרינן בר"ה*: אכרגא · כסף גולגלתא: שוא לכם וגו' · כלומר כלום הגונים האומות להיות החכמים מסורים בידם והלא המקרא משבחן שאף נשותיהם מנדדות שינה מעיניהן שוא לכם בעלי אומנות המשכימים ומאחרים למלאכתם אוכלי לחם בעצב וביגיעה כן יתן השם את העולם מזונות ופרנסה לידידו שנא למי שנדד שינה בשבילו: באתי בדבריך · על שדברתי בך: אשכחיה לדוביאל דהוה נקט איגרתא: ואני יוצא והנה שר יון בא · וכשהגיע זמן מלכות יון לבא אנא על כרחי שכבר נגזרה גזרה ושר יון יבא במקומו: עוי עוי · לעק וצוח גבריאל על זאת שלא ימשלו מלכי יון בישראל]: ולאביתר הכהן וגו' כי נשאת את ארון ה' לפני דוד אבי · כשהיה בורח מפני אבשלום: וכי התענית בכל אשר התענה אבי · למדנו שנקראת בריחתו של דוד מפני אבשלום עינוי וכתיב "כי אמרו העם רעב ועיף וצמא במדבר": מים קרים על נפש עיפה · אלמא מרחילה מיקרי "עיף" ולא מנעילת הסנדל וקרי ליה עינוי דכתיב "בכל אשר התענה אבי": מרטקא · שום הסוס: ויעש כן · בישעיה כתיב, ישעיה לא היה רגיל במרכבת סוסים, "ויחף" דידיה בנעילת סנדל הוא והוא יגלה על יחוף דדוד נמי דמנעילת הסנדל הוא: שלא יבוא רגלך לידי יחוף · בלכתך בגולה:

אס

ואין להקשות דילמא להתענות דקרא לאו אסיכה קאי אלא אלחם חמודות לא אכל שהיה מענה נפשו באכילה וי"ל האי לאו עינוי הוא מי שאינו אוכל לחם חמודות ואוכל לחם אחר ואינו שותה יין ושותה משקה אחר אלא ודאי אסיכה קאי שלא היה סך כלל:

*דתנן מניין לסיכה שהיא כשתייה דכתיב ותבא כמים בקרבו וגו' · בפרק אמר ר' עקיבא בשבת (דף פו.) קאמר עלה אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר ותבא כמים בקרבו ותימה דבפרק בנות כותים (נדה דף לב. ושם) מייתי ברייתא דתניא ולא יחללו את קדשי בני ישראל לרבות את הסך כשותה ואי בעית אימא מהכא ותבא כמים בקרבו וגו' והשתא קשה דמעיקרא מייתי ראיה מדאורייתא והדר מייתי ראיה מדברי קבלה שאינו אלא זכר לדבר וי"ל דה"ק אפי' לא היה לנו פסוק לאסור סיכה דאוריי' הוה לן למיסרי' מדרבנן מקרא דותבא אי נמי קרא דולא יחללו נמי אסמכתא בעלמא דעיקרו לאו להאי דרשא אתא אלא לכדדרשינן בפרק קמא דזבחים (דף ג:) קדשים מחללין קדשים ואין חולין מחללין קדשים ובס"פ אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פג.) ילפינן מיני' אוכל טבל דבמיתה ופר"ת דכל עינויים דיוה"כ ליתנהו אלא מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא לבר מאכילה ושתיה °דהאמר לקמן היה מהלך בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ובמסכת כריתות בפ"ק (דף ז.) אמרינן כהן שסך שמן של תרומה (למעים) בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש ואי הוי דאורייתא היה אסור בכל ענין אלא מדרבנן ומותר אדם לסוך בחלב דלא אשכחן דאתסר סיכה כשתיה אלא ביוה"כ ובתרומה ובאיסורי הנאה כי ההיא דפרק כל שעה (פסחים דף כה:) רבינא שייף לברתיה בגוהרקי דערלה וכו' עד אמר ליה שלא כדרך הנאתו קא עבידנא וחלב חי של שור הנסקל על גבי מכתו פטור הא מהותך אסור משום דאיסורי הנאה נינהו אבל חלב דהתירי הנאה מותר ובתרומה אסור משום דאיכא אסמכתא דולא יחללו וביוה"כ אסרו משום תענוג אבל משום רפואה שרי או ידיו מלוכלכות כללא דמילתא היכא דאינו בשביל תענוג שרי:

מניין לסיכה שהיא כשתיה דכתיב ותבא וגו' · תימה לי אמאי איצטריך הש"ס למיגמר סיכה מוסוך לא סכתי הא מהאי קרא נפקא מותבא כמים בקרבו וכו' ומתני' היא בשבת בפרק אמר ר' עקיבא (דף פו.) ונראה לי דאיצטריך דאי לא כתיב אלא האי קרא דותבא כמים בקרבו וכו' הוינא אוסרין אפי' סיכה שאינה של תענוג כשתיה להכי אייתי מקרא דדניאל דמשמע שלא נמנע אלא מסיכה של תענוג מדכתיב להתענות ואי לא כתיב אלא קרא דדניאל לא הוה אסרי' סיכה דכמה עניינין של נער שהיה מענה ומצער נפשו ולא גמרינן מהתם דדילמא קא משאר עינויין שעשה הוה אסרינן אבל סיכה לא קא משמע לן מקרא דותבא כמים וגו' דסיכה כשתיה ועוד דמקרא דותבא איצטריך לן למילף גבי תרומה דסך כשותה דבתרומה לא שייך למיגמר מקרא דדניאל:

משום

רבינו חננאל

אמר הקב"ה למיכאל · מיכאל סרחה אומתך אמר לפניו רבש"ע דיי הטובים שבהם · א"ל ומפני מה לא מיחו הריני שורף הכל. מיד אמר אל האיש לבוש הבדים בוא אל בינות לגלגל [וגו'] וישא ויתן אל חפני לבוש הבדים · אילו לא נצטננו הגחלים מיד הכרוב לידו של גבריאל לא נשתייר משונאי ישראל שריד ופלים · והנה האיש לבוש הבדים אשר הקסת במתניו משיב דבר לאמר עשיתי ככל אשר צויתני א"ר יוחנן באותה שעה אפיקו גבריאל לאחורי הפרגוד ומחיוה בו' · אמרו ליה אי לא עבדת שפיר ואי עבדת אמאי לא עבדת כדפקדוך · ותוב לית לך אין משיבין על הקלקלה אוקמוה לדוביאל שר פרס בדוכתיה כ"א יום. כדכתיב ושר מלכות פרס עומד לנגדי עשרים ואחד יום והנה מיכאל אחד השרים הראשונים בא לעזרני ואני נותרתי שם אצל מלכי פרס' אמר להן כתיבו לי ישראל וכולהו. רבנן באכרגא כתבו ליה כי מטא למחתם פתח גבריאל ואמר שוא לכם משכימי קום וגו' ולא אשגחו ביה · אמר רבון כל העולמים · אם יהיו כל חכמי אומות העולם בכף מאזנים ודניאל בכף שניה לא נמצא מכריע את כולם · אמר הקב"ה מי הוא המלמד זכות על בניי [א"ל] גבריאל [א"ל] יבא מיד בא היינו דכתיב ואני באתי בדבריך: נעילת הסנדל מנ"ל דאיקרי עינוי ופשטנא מהכא מנעי רגלך מיחף וגרונך מצמאה · איתקש יחיפה לצמאה · ובצמאה כתיב כי אמרו העם רעב ועיף וצמא במדבר · ומצאנו שאמר שלמה לאביתר כי התענית בכל אשר התענה אבי · נמצאת הצמאה שנקרית עינוי ויחיפה כיוצא בה · וזה מדרש הוא · אמר נביא לכנסת ישראל מנעי רגלך מחטא כדי שלא תבא לידי יחוף · וסור מדברים בטלים כדי שלא יבא גרונך לצמאה' מניעת תשמיש המטה מנ"ל דהוא עינוי שנאמר אם תענה את בנותי שלא תתן להן העונה שלהן · ואם תקח

◆

תוספות ישנים

הריני שורף את הטובים שבהם · לפי שלא מיחו כדאמרינן בבמה בהמה (דף נה.) שנענשו על שהיה בידם למחות: יהבי ליה עשרים וחד מלכי · כנגד כ"א יום ששימש: ודילמא משתיה · צריך עיון דא"כ לא הוי מים קרים על נפש עיפה כמו עיף דדוד דהתם ליכא לפרושי דילמא משתיה דהא כתיב וצמא ומשמע אחד גוונא נינהו: מאי לאו מנעילת סנדל · וליכא למימר מסיתוא ומיקרא דהא כתיב ונעלך תחלוץ מעל רגלך ודלא כפירוש רש"י שפירש דישעיה לא היה רגיל במרכבת סוסים: שלא יבואו רגליך לידי יחוף · כהולכי גולה דגולים הולכים יחפים

[פי' תוס' שבת פו. ד"ה אע"פ שאין וכו' וע"ע תוס' נדה לב. ד"ה וכשמן]

מבנה

נסיונות למצא מקור לנעילת הסנדל דנקרא עינוי

דחיות

[דף כג.]

משתחויתם

קדושין עב: סוכה נג:

[צ"ל אל האיש]

[גי' ע"י מידו של מיכאל לידו של גבריאל]

דניאל י

תהלים קכז

דניאל י

שם

מלכים א ב

[צ"ל ה' אלהים]

[שמואל ב יז]

משלי כה

ש"ב טו

ישעיה כ

שם

[ע' שבת קיד:]

ירמיה ב

בראשית לא

הגהות הב"ח

(א) גמרא ודילמא מסוסיה ומטרקא אלא אמר:

---

*) כל המאמר מכא"ן עד וליכא דאשגח ביה נשמט בכל הנוסחאות ונמצא רק בדפו"י ובע"י.

גליון הש"ס תוס' ד"ה דתנן וכו' דהאמר לקמן ואם היה מלוכלך · עי' ברבינו יונה פ"ב דברכות סי' נ' ד"ה מתני' רחץ בלילה כו':